

Венцеслав Новхристов

МЕЖДУ ДВЕ ИМПЕРИИ
ПРЕВЪПЛЪЩЕНИЕ

© Венцеслав Новхристов – автор, 2025

© Издателство „Фабер“, 2025

ISBN: 978-619-00-1930-5

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

Братучен – млад мъж, приближен на царя, царски ватах – съдия и следовник, с род и произход на малък болярин.

Баран – царски приближен воин и телохранител, човек на меча.

Весна – сестра на Братучен и придворна на царицата в Търновския царски дворец.

Кожльо – млад мъж с нисък произход, белязан със заешка устна, първоначално близък на митрополита на Червен Костадин, който изпраща Кожльо при богомилите от една близка до Търнов община, а те го препращат на обучение при богомилския деец край Свърлиг – селище близо до Ниш, в днешна Сърбия.

Константин Асен Тих – Български цар от около 1257 до 1277.

Ирина Ласкарина Асенина, внучка на великия Йоан Асен и дъщеря на предишния ромейски император Теодор Ласкарис. Никейска принцеса и българска царица (1258 – 1268).

Царица Мария Палеологина Кантакузина – племенница на византийския император Михаил VIII Палеолог и българска царица, омъжена за Константин Тих – 1269 – 1277.

Нико Морун – византиец, близък човек на царица Мария Палеологина, натоварван от нея с дипломатически и мръсни дела.

Яков Светослав (? – 1276) – български аристократ от руско-киевски произход, деспот на Северозапада със столица Бдин-Видин.

Георги Тертер (? – ок. 1308) протостратор -Водач на конницата, близък на царица Мария Палеологина Кантакузина, по-късно цар

Теодора Ласкарина Асенина Яковна – внучка на великия Йоан Асен и дъщеря на предишния ромейски император Теодор Ласкарис, никейска принцеса, сестра на Ирина Ласкарина Асенина и съпруга на деспот Яков Светослав.

Надица – дейка на Константин Тих, образована и благородна жена, която ръководи голяма част от домакинството на Търновския дворец и ментор на Весна.

Пеньо Хънеш – дядо на Братучен и Весна, близък приятел на царя Константин Тих. В младостта си участвал в кървави битки в защита на царството.

Дед Йончо – дедец на богомилска община край Търнов.

КАКВО СЕ СЛУЧИ В ПЪРВАТА КНИГА?

В първата книга на сагата „Между две империи“ – „Изкупление“, България през 1273 – 1274 г. е притисната между мощната Златна Орда и амбициозната Византия на Михаил VIII Палеолог. Цар Константин Тих, отслабен и с тежко ранен крак след падане от кон, предава част от властта си на своята съпруга – умната, но опасна Мария Палеологина-Кантакузина.

Страната има духовна сила – царят е призовал от странство хора на духа, изкуството и образованието, но същевременно България е разкъсвана от татарски набези, икономически трудности, дворцови интриги и липса на църковно единство.

Царският пратеник и съдия Братучен поема трудни мисии, които го отвеждат в Ниш, Палермо и Константинопол. Той спасява съпругата на деспот Яков Светослав, в която се влюбва; участва в битки, защитава близките си от интригите на двора и постепенно осъзнава, че съдбата на България и неговият собствен живот са неразривно свързани.

Сега, във втората книга, историята продължава с още по-драматични събития и нови изпитания за героите...

ПЪРВА ЧАСТ

1. ВАРНА

Още първата привечер, след като стъпи на варненския бряг, Баран предприе, както си знаеше, обиколка на крайбрежната улица, за да намери подходящо място, където да се подкрепи и да разбере това-онова. По крайбрежната улица, под крепостната стена, се спря на една ниска, с малки стрехи и широк полегат покрив кирпичена постройка, която по повесените мрежи, сенници и облежнати по стените ѝ отвън пособия приличаше повече на рибарска хижа, отколкото на гостилница. Влезе в ниското помещение. Изчака да свикне със светлината, която идваше от отворената откъм запад част от помещението, където бяха свалили дървените капаци и залязващото слънце хвърляше своите трели през спуснати рибарски мрежи. Миришеше на рибена чорба, печен изсушен сафрид, лук и кисело вино. Всред тази мъглявина съзря разположените по масите, но и прави до тезгяха в дъното, брадати и мустакати рибари. Повечето бяха облечени в посивели, леки конопени ризи със запретнати ръкави, някои с превръзки по челата, други с мръсни, тъмносиви дълги и широки гащи. Шумът от разговорите за миг спря и след още един миг се възобнови. Баран се отправи към дъното на помещението, където зад широк тезгях се бяха изправили възрастен мъж и хубава, засмяна и здрава жена на средна възраст. В този момент жената наливаше вино в наредените пред нея пръстени чаши от също пръстена, шарена стомна.

– Добре си наляла, стопанке! – поздрави Баран.

– Това ми е работата, войниче! – отвърна весело жената, която беше забелязала препасания широк кожен колан и затъкнатия в него кинжал с красива ръкохватка. – Личи си, че си жаден.

Баран беше невисок, но набит мъж, с къс врат, широко, обветрено лице, къдрава кестенява коса и весели кафяви очи. Беше около тридесетгодишен и въпреки че беше царски човек, прочут с подвизите си при защитата на манастирите край Търнов и участник при отблъскването на татарското обкръжение същата година край Красен, не беше от хората, които спазват правилата, особено ако тези правила бяха свързани с вечния му интерес към противоположния пол.

В този момент жената подбутна една пълна стъклена чаша към Баран, който срещна погледа ѝ, грабна чашата и я изпразни на един дъх. Избърса устата си с ръка и рече, все още втрещено:

– Ех, хубава жено, виното не е лошо, но бих бил доволен, ако имате и от по-доброто. Вчера пристигнахме отдалеч по море, където бяхме по царски работи и сме отседнали при вашия нов катепан Ивайл. Досега не съм бил в хубавия ви град, желая да опозная вашите хора, та с тази цел бих почерпил присъстващите с по-хубаво вино.

Разговорите внезапно стихнаха, а двама, които си бяха затръгвали се върнаха от вратата.

– Имаме, имаме, как да нямаме! – отвърна радушно жената.

Възрастният мъж се пресегна под тезгяха и измъкна още една стомна, а Баран извади от пояса си една византийска нумизма и я подхвърли на тезгяха.

– Чухме, чухме за пристигането – рече възрастният мъж. – Заедно с две ромейски княгини.

– Разбира се, бих желал и да се подкрепя – кимна Баран към близката голяма маса, около която бяха седнали

няколко от посетителите, и не след дълго, като се настани до тях, вече сърбаше от подправената с девисил и варена с пащърнак и лук гъста и пълна с едри парчета калкан супа, като чупеше залъци от голям комат бял хляб.

Когато се нахрани, Барат постави ръце пред себе си на масата и подхвърли:

– Е, новото вино е по-добро... Съгласни ли сте, момци? – и се обърна не само към сътрапезниците си, но и към тези зад гърба му.

– Амин! – отвърна един от мъжете на неговата маса. – Лошото му е, че свършва бързо.

– Дай на всичките по още едно от мен, стопанино, и ако нямаш нещо напреки, ела и ти да ни помогнеш – се обърна Баран към възрастния мъж зад тезгяха.

Мъжът даде на разположение още две стомни, взе една чаша, заобиколи тезгяха и седна до Баран. От кухнята се появи една по-млада жена, взе едната стомна и тръгна да я разлива по масите. Напетата жена зад тезгяха взе другата стомна, приближи до масата на Баран и като започна да пълни чашите му, захвърля ведри погледи.

– Знам, – рече Баран и огледа присъстващите около масата – че сте любопитни как и къде сме се запътили с тези две княгини. Господа, ще ви разкажа. Императорът Михаил, както сигурно сте чули, има високи помисли, но иска да вади въглените от огъня с чужди ръце. Султанатите го притискат в Мала Азия и там е безпомощен. Насам праща татарите срещу нас, а най-големия си враг – краля на Неапол, Сицилия и Албания – д'Анжу, е усмирил чрез подписаната тези години Уния с Папата в Рим. С този свой почин е изправил срещу себе си почти цялото църковно братство в Ромейската империя... А тези две княгини са водачите на опозицията. Затова и животът им беше застрашен... Тъкмо тогава се оказа, че единствените, които

могат да ги спасят, са някои верни хора на нашия умен и справедлив цар, Тих...

– Но той е хром – се обади най-близкостоящият до Баран мъж със сухо и измъчено лице. – А и парите вече нищо не струват.

– Но имаш късмет, че е добър. За тези думи при всеки друг щеше начаса да си загубиш главата... Не си ли още разбрал, друже, че пиеш вино от царя и за негово здраве? – сопна му се Баран.

– Ти, Куцаре, не се обаждай! Царят Тих е причината сега тук начело да стои Иваил и да ти дава от неговото, когато не ти стига – рече ханджията и се обърна към жената: – Наливай, дъще! Но продължавай, войниче, нашият Куцар те прекъсна.

– О, значи и тук нашият умен, добър и справедлив цар се е намесил! Защото той също е причината моят приятел царският ватах Братучен и аз да спасим тези две благородни жени... Но нека не говорим за царя... Боляринът Иваил е ценният човек тук, в източната част на царството, където татарите са най-усърдни предвид богатите житници и проходите към Константинопол. Аз всъщност не съм запознат с историята му. Откъде се пръкна?

И защото никой не взе отново думата, само стояха спокойно и отпиваха с явно удоволствие от виното, така, с изправената хубава жена до масата, Баран продължи:

– Я кажете, какво всъщност става тук? Видяхме един подобаващо въоръжен господар и катепан и добре въоръжени, сурови и подредени воители. Воители, научени на ред. Откъде се взе този господар?

– Не е само той... – рече ханджията. – Всичките му стотници са от крепостите горе по проходите на Зигос.

– Аз съм роден в северната среда на Маториевата планина и не знам нищо за отсамната ѝ част – рече Баран.

– Не знаеш ли? – каза един от присъстващите на масата, който изглеждаше най-прилежно и чисто облечен, не приличаше нито на рибар, нито на моряк и чието тясно и фино лице с рижава брада излъчваше благородство, но и приветливост.

– Кажи, кажи му, Славе!

– Крепостите по проходите на Зигос, Източните Маториеви планини, а те тук са ни познати като крепости и села от най-старата България... Още отпреди Тервел и Симеон. От времето на Константин Велики. Там днес живеят бедни хора, но и яки и снажни мъже, с богато потекло. Носят прости имена, но всеки от тях тачи знатните имена на дядовците си. Все още имат връзка със Стара Велика България и Кумания и често посрещат хора, които се преселват оттам. Тези също всичките са от стари родове. Къде подгонени от война и съсипиите ѝ, къде от недоимък... Не ги знаем точно какви са. Християни, първохристияни, ще рече богомили, а сега орисии, или... Те и ние сме потомци на първите християни, покръстени от апостолите Андрей и Ампий и на първите епископии в Доростол, Анхиало, Марцианопол и Одесос. Но там, в Зигос, нерядко се срещат и такива, които помнят още по-старите почести... Някои дори ги наричат езичници и неверници... Така де, никой не е съвсем запознат с нрава им. Особено wśród тези, които още носят кика. Бедни са, но са горди и смели воители.

– Ивайл от тези ли е?

– Да, и стотниците му. От бедни родове са, малко дивни, но все са минали като деца през манастирите там. Най-вече през този над Месемврия, „Св. Йоан Предтеча“ – отвърна Слав.

– Ивайл от една страна е добър водач в бой, ще рече воин, от друга е милостив. Храни тези, които имат нужда и не е върнал никого, дошъл да иска къшей хляб – намеси се Куцара.

– Но тези същите не поминуват току-така без отплата. Като им помага, ги задължава да работят за общите им, така казва, големи дела. Все ги разправя едни пред всички.. – добави ханджията. – Трябвало било да се готвим за голяма и дълга рат.

– Да – добави Слав. – От една страна не поглежда жена...

– Да не е по тази част като богомилите? – подхвърли небрежно Баран.

– От друга е доста безцеремонен – продължи ханджията. – И не по християнски безмилостен с татарите. От трета, дава милостиня, приема всички разорени и доведени до просешка тояга. Отваря за тях складовете си... Искане му се да минава за великодушен и добросърдечен за обикновените хора.

– Да, в никакъв случай не и милосърден към врага – потвърди Куцара.

Дъщерята на ханджията като че се досети нещо, върна се до тезгяха, влезе в кухнята и след малко се появи с две дървени широки паници с някаква осолена риба, нарязана напречно, с леко розов цвят и наредена между смачкани глави лук и поръсена с мерудии. Приближи се до масата и постави блюдата в средата ѝ.

– Хубава жено, и ти сигурно също имаш мнение за катепана ви Иваил – рече Баран, докато изучаваше пазвата ѝ.

Тя се дръпна и го изгледа остро.

– Господине, това, че съм кръчмарска дъщеря, не означава, че съм лека жена. Обиждаш ме!

– Моля, моля! Аз наистина искам да чуя и твоето мнение. Кое не означава, че не мога да те харесвам, жено. И не виждам нищо престъпно в това.

Жената го изгледа продължително и като видя веселото пламъче в очите му, се разсмя и рече сериозно:

– Не го знам какво точно мисли и как точно сам е претворил всичките им Зигоски правила, помисли и порядки... Не мога да ти обясня точно и впечатленията си, но ако искаш да разбереш повече, трябва да отидеш утре рано на плаца пред западната порта, когато се строят полковете му. Ще има и приемане на нови войскари, а тогава той е в стихията си. Аз го одобрявам, знам, че може да ни защити, но се и боя...

– От какво се боиш?

– Честолюбив, тщеславен е и обича да се показва.

– Да – рече кръчмарят. – Той и митрополитът искат да се харесат на людеце.

– Говорлив е много, когато се изправи пред войниците си и народа – рече Куцара – Но такъв трябва да е един водач.

– Наистина, такива хора се раждат рядко, – рече Слав. – Трябва да го чуеш как говори на воините си.

– А какви са му воините? – полюбопитства Баран.

– Да поговорим за драконите му ли искаш? Ако имаш въображение, ще ти кажа... Единият е яростен лъв, другият – нечестив за врага си, като Ивайл, третият – ловък стратег, друг – четвърти, се спуска като орел... И какви ли не още – подхвърли Слав.

– Така разправят – засмя се жената.

– А войскарите? – попита Баран.

– Първоначално събра такива като него от селата на Зигос. Превърнали се в селяни хора от стари родове на най-старата България. Израсъл с тях. После постепенно започнаха да се събират и такива, изгубили всичко като последица от татарските опустошения. Пристигат или сами, или по двама-трима. Като да са живели сред гората, сред храсталаците и са се хранили с каквото намерят. Дрипави и обрасли.

– Казват, че от малък е бил близък на богомилите и орисите – подхвърли жената. – Чувал ли си това за орисите?

– Може и да съм го чувал, но какво е знайно тук?

– Техните сподвижници държат най-вече на житейското поведение за чистота на тялото и на духа, въздържание от удоволствието на сетивата, дори от зли помисли, от гняв и грубост.

– Това са приказки. Как така се е научил да се пази от зли помисли, като разправят, че е толкова жесток, не по християнски към победените? – додаде ханджията.

– Е, което е вярно, вярно е! – рече жената. – Облича се като богат болярин и е далеч от благите помисли.

– Да, нещастieto на хората го накара да облече плащ, да препаше меч и да възседне боен кон! – обади се някой от една далечна маса. Баран се обърна и видя мъж с тясно лице, провиснала долна устна и опулени като на риба очи.

– Това достатъчно ли е? – рече Баран.

– Той гледа на неверниците като на пъклени хора – продължи мъжът.

– Ти си негов войник... – подхвърли кръчмарят.

– Но е добро обяснение за това, което заслужават. Аз съм видял две опожарени и разсипани села, които са се съпротивявали. А всички знаете какво стана с Красен преди две години. С диваци и неверници по друг начин не може.

Всички замълчаха. Накрая Слав пак додаде:

– Катепанът на Варна го припозна за свой заместник. Предложи на царя и царят го посочи със специална грамота за нов катепан.

* * *

Братучен се любуваше на морето, запленил от трептящата му под слънчевите лъчи повърхност. Днес то беше тихо и само далеч към следващия нос на залива се мяркаше бялата ивица на леките вълни.

За да разучи града, първо се беше изкачил до бедняшките квартали със схлупени, но изключително чисти и с подредени дворчета къщи. После, дочул камбаните на църквите във вътрешния град, се беше върнал и стигнал до брега с жълтия пясък.

Дори и в горестта по Теодора трябваше да търси опора. Да, по време на мир се мисли по един начин, а стигне ли войната до дома ти, започваш да се вглеждаш и в обичта към близките си, и във вероломството. И си даваш сметка, че противникът ти е обмислил всяка стъпка и чак тогава удвояваш усилия. И какви ли не още нечестиви дела има да извърши царица Мария срещу противниците си и колко това би довело до превратности, които ще имат последици за страната? Как можеше да впише живота си в залязващата мощ на страната? Той виждаше как съсипията след набезите на татарите подтикваше Иваил да събира сили, Яков беше обявен за съцар от царицата Мария, а Тих се оттегляше все повече.

На Братучен, който се интересувахе и от миналото на народа си и винаги търсеше в простите факти зародиша на новото, беше ясно, че тук, край Варна, става нещо.

Вечерта беше настъпила, на запад слънцето беше паднало ниско и дългокраката му сянка по пясъка докосваше бистрата като в планински поток морска вода.

В този момент камбаните на всички църкви на града забиха за вечерна молитва, а един слуга притича и му съобщи, че воеводата Иваил го чака в двореца.

Дворецът беше с каменна фасада с пристанищна кула, надвесила се величествено над залив, в който бяха акостирали множество рибарски лодки, няколко кораба и галери. Три рибарски лодки, вдигнали четиригълни платна, се прибираха към пристана, над тях кръжаха чайки, чието бърборене отекваше по крепостната стена.

2. КРАЙ МОРЕТО

Същия ден подир обяд Теодора Палеологина Кантакузина Рагина и Иваил, на коне, придружени само от личната стража на катепана, се отправиха покрай брега на морето, на север от града. Времето беше чудесно. Небето безоблачно, лекият ветреца от север къдреше морската шир и разведряваше топлия ден. След около левга отбиха конете си към брега и скоро стигнаха до китна и с широк и нисък покрив къща, чиито отворени тераси към морето предлагаха чудесна гледка.

Приседнаха до масата, Иваил даде нареждане на слугите да се оттеглят и се загледа в гълъбовия хоризонт. Теодора го последва, като му хвърляше бързи погледи. Лицето му, красиво и по мъжки изсечено, я привличаше, въпреки че изражението му беше лишено от каквито и да било емоции, с изключение на това, че отпуснато се любуваше на морето и заобикалящата ги, вече прошарена от жегата, зеленина.

– Откъде знаеш гръцки? – попита Теодора.

– Ходих на училище в манастира над Месемврия... Преподаваха ни и гръцки монаси.

Под въздействието на лекия ветреца шарени сенки плуваха по стълбището към морския бряг, а по-нататък, близо до брега, водата нежно галеше тъмната ивица пясък. Тъмнозелената ивица водорасли във водата очертаваше края на покоя и началото на водния безкрай.

По-късно, когато вечерта настъпи и обагри в опушено синьо хоризонта, Теодора почувства тялото си така, както не го бе чувствала от дълго време. Каза:

– Защо не ми разкажеш нещо за себе си, войводо?

– Започни първо ти, благородна царкиньо!

– Съдбата ми е твърде превратна. Само случайността ме е спасявала от смъртта... Иначе това, което съм преживяла – от смърт на любим и учен съпруг до обвинение във

вещерство и магия, е тъкмо най-царственото – рече горчиво тя. – Завърти ли съдбата колелото си, за миг оставаш без нищо. Дори и мисълта ти може да размъти. Всъщност вие, скитите, не можете да си представите колко такива като мен са образовани без смисъл.

– И царицата ни Мария, сестра ти, и тя ли?

– Тя най-вече... Тя се увличаше от друго. Хората имаме различни интереси. И слава Богу. Но и минимумът в ученето при нас, хората с царско потекло, е достатъчен... В живота, в зависимост от задачите, които ти е отредил Господ, разумът и схватливостта в ежедневието често нямат нищо общо с трудностите. А ако един водач умее да се облекне на народа си, ако когато има трудности, с личен пример, смелост, справедливост и честност може да въодушеви народа си, никога няма да загуби.

Някъде нагоре по брега се чу клепало за първа вечерна молитва от параклиса на манастира, покрай който бяха минали по-рано. Далеч една закъсняла лодка пълзеше бавно на фона на притъмняващите море и небе в посока към пристана на града.

– Аз съм верен на царя Тих, но получавам и пращам писма на царицата, сестра ти. – Каза Ивайл и след това внезапно додаде: – Когато те видях на кораба, веднага се възхитих на красотата ти и най-вече на нещо загадъчно за мен в излъчването ти.

– Да, това е образованието..., което може би не е толкова важно в света на насието, измамата и меча. Иначе със знания можеш да решиш неща, за които мечтаеш.

– Не мога да си го представя. Това, което ми изпраща Бог в сънищата ми, не е било и надали ще бъде. Въпреки че ми внушава да опитвам... При първата среща си помислих и че си студена, но малко по-късно ти сама дойде при мен и ме заговори.

Тя го изглежда и се опита да прикрие снизхождението си, тъй като ясно осъзнаваше какво я кара да кокетничи. А

то беше привличащият чар на мъжкото в него и впечатляващата му самоувереност. Всъщност тя признаваше пред себе си, че е предизвикана по същия начин и от Братучен, но сега, кой знае защо, заради спокойната прекрасна вечер, заради това че щяха да се разделят толкова скоро, Теодора се отдаде заедно с този мъж в плена на очарованието на морската шир, на прекрасната привечер и зашумялата тайнственост на пустия бряг. Каза си „не бива да помрачавам мисловното око на душата си...“ Беше толкова спокойна и кротка вечер. Като че попиваше безпокойството, което това време, време на суров и жесток живот, създаваше в душата на всеки човек и внушаваше, че си в някакъв свят, създаден само за мига.

– Да споделиш за една нощ леглото си с някоя жена, не означава любов – промълви тя просто.

Той не се изненада. Замълча и не след дълго отвърна:

– Аз имам странни сънища... Дал съм обет. Убеден съм, че Бог така е отредил. И това не са блага, а данъци. Данъци, които има да му плащам. И знам, че някои от тях, тези в кръв, ще са споделени с дявола...

В неговото въображение се появиха сцени от кървавата битка преди около месец. Оттогава татарите се въздържаха да слизат насам... И въпреки че не беше склонен да си признае, изпитваше някакво опиянение от победата. Или може би от пролятата кръв.

– Добре... – рече равно тя.

Не се чувстваше наскърбена или обидена. Дори за миг не ѝ хрумна, че подобно предложение я прави уязвима. Толкова беше убедена, че превъзхожда тези северни скити. Винаги друго беше важало в живота ѝ.

– Възхищавам ти се и бих желал да те срещна в по-подходящ момент... – каза той.

– Кажи, какво правиш вечер?

– Понякога се предreshавам и се правя на бедняк. Отивам на пристана, край морето, и наблюдавам рибарите. Те

като си тръгнат, остават най-бедните. Търся между тях такива, които мога да привлека да свършат някоя работа за начинанието. Поне срещу къшей хляб. Защо се смееш?

– Правила съм подобни неща. Предрешена съм търсела да раздавам на бедните храна и чорапи, изплетени от сестрите в манастира.

– Това е милостиня в името на Христа... Аз правя нещо друго...

– Странен човек си...

– Но трябва да играя друга роля. Това ми повеляват сънищата.

– Всъщност, какво толкова правиш, за да се подготвиш?

– Нещо наистина непознато, но вие така и така няма да се впечатлите от успеха на един варварин.

– Какво знаеш за Братучен? – попита го тя, не само за да отклони разговора.

– Ватах и следовник, близък на царя. Знам само, че го товари със специални задачи. А, да, два-три пъти и в странство.

3. НА ПЛАЦА

Утринното слънце още не се беше показало, когато Кожльо и Братучен, на коне, заобиколиха Варненската крепост от юг. Когато стигнаха западната порта на града, видяха, че на широкия плац, край пътя, водещ към Преслав и Овеч, вече бяха започнали да се събират както хора, най-вече мъже, с леко въоръжение, така и такива без оръжие. От една талига встрани раздаваха току-що опечен хляб и предлагаха вода и плодове. На друга талига можеше да се закупи сирене и мляко. Имаше и немалко жени, дори и с деца, които стояха по-встрани под група дървета. Някои дори бяха постлали черги и бяха насядали край кошници с храна и закусваха.

По-късно мъжете започнаха да се подреждат в карета с разстояние няколко крачки едно от друго. Лековъоръжените, с къси копия и щитове, облечени в еднакви конопени ризи, бяха в две от каретата, а останалите само с по една сопа в ръка, невъоръжени и облечени кой както може – в още няколко. Когато слънцето се беше вече показало над крепостните стени, от най-близката градска порта излязоха няколко конника, възседнали дорести коне, всред които Братучен позна Иваил, а Баран – човека от кръчмата, когото наричаха Слав.

Наметнал скъп пурпурен плащ, а отдолу в бяла копринена риза, с кожени панталони, обут в ниски меки кожени обувки, Иваил яздеше начело. По едно време спря коня и се обърна срещу наредените карета. Придружаващите го, половината с плетенки-кика, провиснали от обръснатите им глави, също спряха конете си няколко крачки зад него.

Поздрави рязко, а наредените полкове му отговориха с висок, но нестроен вик. Огледа ги бавно и даде знак. Някак първо мудно, а след това по-чевръсто, полковете започнаха да се движат, на мястото на един идваше друг, сменяха местата си в абсолютен ред и с движения напред, назад и встрани... При друг знак два полка се оттеглиха в различни посоки, а трети бързо и в строй запълни празнината. След това два полка се разбягаха и в миг се хвърлиха обратно в демонстрационна атака, като обкръжаваха останалите.

После всички се разпръснаха и отново се наредиха пред нарочно наредени като платформа една до друга талиги. Там се качи един свещеник, благослови войската и извика:

– Нека чуем сега войводата...

Иваил слезе от коня си и също се качи на платформата, а откъм войската се разнесе отново висок и нестроен поздрав.

После Ивайл се загледа някъде към задните редици на войската и даде нов знак. Полковете настъпиха напред и се струпаха плътно пред платформата. Слънцето вече се падаше отдясно на Ивайл, който премигна няколко пъти, обърна се леко на запад, вдигна ръка, за да прекрати всеки шум, и извика с особен, изпълнен с огнена сила глас.

– Българи, воини, строили сте се един до друг, защото само един до друг ще успеем!

И заговори като че по-спокойно, високо, бавно, просто и ясно:

– Не, няма да ви разправам защо сте тук. Няма да ви убеждавам и защо реших да ви поведат. Вие знаете.

После замълча. Беше настъпила някаква странна, глуха тишина на фона на монотонния глъх на летния ден. Само някъде откъм морето долитаха редкият кръсък на чайките и гларусите.

– Не само враговете ни, но и злините, които тези врагове сториха, направиха така, че да препаша меч и да слеза от планината. Да, вече от години ми се явява свети Йоан, сочи ми злочестията, които връхлитат царството. Зове ме...

Тук Ивайл замълча, втренчи се с широко отворени очи някъде над главите на събралите се. И продължи:

– Не за да трупам богатства, а да подреда един здрав сноп.

Слав, човекът познат на Баран, беше приближил коня си до платформата от талиги, наведе се напред и подаде на Ивайл наръч житни класове, с вързани към наръча тънки зелени клонки.

– Сноп, който няма кой да пречупи, сноп жилив и здрав. Сноп, който храни и който нашият род трябва да пази и ползва за целостта ни. Свети Йоан ми казва: Отца и Сина ни зоват заедно в рат и мир да преборим злините, да осигурим за всеки от нас, за всеки да има къшей хляб, спокоен, мирен труд и справедливост.

После пак замълча, а очите му се отвориха и засвяткаха още повече:

– Но как? – питах светеца дълго. И той ми отвърна. С меч и смелост. С обща рат в бой и труд. Да, съдбата на всеки от нас е дадена от Бог, но свети Йоан ми нашепна, че тази съдба за нас е съдба, която ще изковем сами... А, за татарите! Войските на Яков, съцаря – чу се смях – чуят ли, че татарите идват, се оттеглят в по-големите крепости и не дръзват да си покажат носа навън.

Тук Иваил се спря, наведе се малко напред, като че искаше всички да видят пламъка в очите му, чертите на лицето му се изопнаха, гласът му закънтя.

– Всъщност, няма какво да ви разправам втели-неки-пели. Изправих се пред вас, за да ви окуража, да ви обеща, че заедно в труд и рат винаги ще ви вода към победа.

Отначало сред войските се чу шум и шепот, като че бяха омагьосани. После се надигнаха одобрителни викове, които се разпростряха като вълна.

Иваил вдигна ръка и след като шумът утихна, продължи:

– Да, ще се подготвим, ще проявим благоразумие, ще натрупаме запаси за идващата война. Но ще ги победим и ще ги преследваме докрай.

4. СКАЛНИЯТ МАНАСТИР

На другия ден Иваил, придружен от Хранислав, Братучен, Баран, Кожльо, Теодора и Весна, както и петима стражи, всичките на коне, се отправиха на север от Варна, изкачиха стръмен склон и стигнаха до едно плато над града.

Яздеха вече близо три часа на спокоен ход през гъсти и високи, най-вече дъбови гори, пълни с дивеч, просветлявани с малки поляни, обрасли с високи до пояс треви и излъчващи уханье на суха и ясна есен.

Весна внезапно бе почувствала нещо безкрайно познато и нейно си, като че тя самата беше тази страна и тази природа. Тя като че ѝ шепнеше: „Вярвай, животът си

струва да се живее.“ Странно чувство, след толкова време на потиснатост и безнадеждност, след толкова време размисли за безсмислието на живота и за неизбежността на страданието в него.

– Тук исках да ви доведа – рече Ивайл, като посочи отвесните скали напред. – Манастир, изсечен в камъка, подобен на Ивановския, но по-забравен. Преди няма месец един от отците, когото тук всички наричат Дяка, ми каза, че ще имам гости, дошли откъм морето. И че непременно трябва да ви доведа.

Скоро стигнаха до вход, скрит в сянката на скалата. Стъпалата, издялани в камъка, ги отведоха нагоре, към малка скална козирка, а след нея – до широка няколко крачки пещера с гладки изписани стени. Там, в сянката на стената, ги посрещна възрастен монах с необикновено проникателен поглед.

– Вие сте – каза той тихо, сякаш бе чакал само тях. – Добре сте дошли. Тук не е само място за молитва, но и работилница на Духа. Истинска. Древна.

Той поведе Ивайл, Весна и Кожльо в отделна ниша, където слаб лъч светлина падаше върху стенопис на мъж с лабрис в ръка – гол, сред ловци.

– Това е сцена от древната памет на дедите ни. Някои я наричат Свещения лов. Духът, който не воюва с плътта, а с тиранията ѝ.

Тримата мълчаха. Дяка пристъпи към тях и ги докосна по челото с двете си ръце.

– Вие, тримата, сте свързани. Неслучайно сте дошли. Има прозрение, което се пази от времето на нашите първи братя, богомилите. Те наричаха себе си свършени, оглашени, слушатели. Но зад тази човешка подредба има нещо друго, не по воля, а по откровение. Вие тримата сте белязани.

Кожльо потрепери. Весна погледна Ивайл. Той стоеше неподвижно.

– Ти – обърна се към Иваил – ще поведеш. Ще станеш цар, но ще познаеш върхове и бездни, предателства и откровения. Тежестта ще е твоя, но и пътят.

После се обърна към Весна. Очите му се смекчиха:

– А ти, девойко, ще станеш майка на цар. Мислиш си, че съдбата е проклятие, но тя е проводник. Мълчи. Над теб бди крилато същество. Избрана си.

Весна се сепна. „С какво съм избрана?“, помисли си. „С прокълнатите превратности ли?“

– Не питай – каза Дяка, сякаш чул мисълта ѝ. – Времето ще открие всичко. Опасността идва от север и юг, но най-вече от самите нас. Не избързвай. Сгодата сама ще те познае.

Той погледна към стенописа.

– Това място пази не само молитви, но и видения. Клепалото, което ще чуете, не е за демоните. То е зов. Божият Дух понякога пее със звън.

Изведнъж долу в дола се разнесе един-единствен удар на клепало.

Никой не говореше. Само гълъбите над входа загърголиха леко, а вятърът разлюля високите треви по ръба на скалата.

5. НА ПЪТ

Два дни след като бяха наблюдавали войската на Иваил и изслушали завладяващата му реч, Братучен и Баран потеглиха към Търнов. Към групата, пристигнала от Константинопол, единствено се беше присъединил новият познат на Баран – воинът Слав. Оказа се, че той е един от най-приближените на Иваил хора с името Хранислав, комуто катепанът беше възложил задачата да бъде негова връзка с търновския царски двор – нещо като посредник.

Теодора не се беше съгласила да се качи в покритата кола, в която пътуваха Евдокия и Весна, а яздеше редом